



Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
NILLO JÄÄSKINEN
της 23ης Απριλίου 2015¹

Υπόθεση C-69/14

Dragoș Constantin Târșia
κατά
Statul român

Serviciul Public Comunitar Regim Permise de Conducere și Inmatriculare a Autovehiculelor

[αίτηση του Tribunalul Sibiu (Ρουμανία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Εθνική ρύθμιση κράτους μέλους η οποία επιτρέπει την αναθεώρηση οριστικής (δικαστικής) αποφάσεως που αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης, εφόσον όμως έχει εκδοθεί στο πλαίσιο διοικητικής, και όχι αστικής, διαδικασίας — Αίτηση για την αναθεώρηση τελεσίδικης αποφάσεως πολιτικού δικαστηρίου σχετικής με τον φόρο λόγω ρυπάνσεως για μηχανοκίνητα οχήματα — Δεδικασμένο — Αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας — Άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων»

I – Εισαγωγή

1. Το 2007, ο αιτών την αναθεώρηση άσκησε ενώπιον ρουμανικού πολιτικού δικαστηρίου αγωγή με αίτημα να του επιστραφεί ο ειδικός φόρος για μηχανοκίνητα οχήματα τον οποίον κατέβαλε για όχημα που είχε εισαχθεί από άλλο κράτος μέλος. Το συγκεκριμένο τέλος οφειλόταν επειδή στη Ρουμανία η διαδικασία ταξινόμησης οχημάτων από την οικεία κυβερνητική αρχή τελούσε υπό την αίρεση προσκομίσεως της αποδείξεως πληρωμής του ειδικού τέλους για μηχανοκίνητα οχήματα. Αργότερα, τον Απρίλιο του 2011, το Δικαστήριο έκρινε, με την απόφαση που εξέδωσε στην υπόθεση Tatu, ότι το άρθρο 110 ΣΛΕΕ έχει την έννοια ότι απαγορεύει στη Ρουμανία την επιβολή φόρου λόγω ρυπάνσεως εις βάρος μηχανοκίνητων οχημάτων κατά την πρώτη ταξινόμησή τους στο εν λόγω κράτος μέλος, αν το φορολογικό αυτό μέτρο καταλήγει, με τον τρόπο που ελήφθη, να αποθαρρύνει την κυκλοφορία στη Ρουμανία μεταχειρισμένων οχημάτων τα οποία αγοράστηκαν σε άλλα κράτη μέλη, χωρίς όμως να αποθαρρύνει την κτήση στην εγχώρια αγορά μεταχειρισμένων οχημάτων της ίδιας παλαιότητας και φθοράς².

2. Πριν από την έκδοση της αποφάσεως Tatu, η αξίωση του αιτούντος την αναθεώρηση για επιστροφή του μέρους του ειδικού τέλους που αντιστοιχούσε στον φόρο λόγω ρυπάνσεως είχε απορριφθεί με απόφαση πολιτικού δικαστηρίου η οποία κατέστη τελεσίδικη κατά το ρουμανικό δίκαιο. Κατόπιν τούτου, ο αιτών την αναθεώρηση υποστήριξε ότι, κατά το δίκαιο της Ένωσης, έπρεπε να του αναγνωριστεί η δυνατότητα να αναζητήσει το ποσό που κατέβαλε ως φόρο, δεδομένου ιδίως ότι η ρουμανική έννομη τάξη προβλέπει ότι εξαιρούνται από την εφαρμογή της αρχής του δεδικασμένου οι δικαστικές αποφάσεις που προκύπτει μεταγενέστερα ότι αντιβαίνουν στο δίκαιο της Ένωσης, αλλά μόνον αν οι εν λόγω αποφάσεις έχουν εκδοθεί στο πλαίσιο διοικητικής διαφοράς.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Απόφαση Tatu (C-402/09, EU:C:2011:219).

3. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, φόροι οι οποίοι εισπράχθηκαν κατά παράβαση των κανόνων δικαίου της Ένωσης, καθώς και ποσά άμεσα σχετιζόμενα με τους φόρους αυτούς που εισπράχθηκαν ή παρακρατήθηκαν από το Δημόσιο, πρέπει να επιστρέφονται, και μάλιστα εντόκως προς επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση³. Ταυτόχρονα ωστόσο, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι η αρχή του δεδικασμένου, η οποία αποτελεί πάγια αρχή των εννόμων τάξεων όλων των κρατών μελών και του δικαίου της Ένωσης⁴, εφαρμόζεται στις αποφάσεις εθνικών δικαστηρίων που κατέστησαν τελεσίδικες, ακόμη και αν οι αποφάσεις αυτές είναι αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης⁵. Τούτο σημαίνει ότι, υπό ορισμένες περιστάσεις, το αίτημα επιστροφής τέτοιων φόρων μπορεί (νομίμως) να απορριφθεί.

4. Ωστόσο, λόγω των περιορισμών που θέτει η έννομη τάξη της Ένωσης στη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών, αν οι ρυθμίσεις του εθνικού δικαίου προβλέπουν εξαιρέσεις από την αρχή του δεδικασμένου, επιτρέποντας, υπό συγκεκριμένες περιστάσεις, την επανεξέταση τελεσίδικων αποφάσεων, τότε η έκτακτη αυτή δυνατότητα πρέπει επίσης να αναγνωρίζεται και όταν η επίμαχη τελεσίδικη απόφαση αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης⁶.

5. Ως εκ τούτου, η υπό κρίση υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να εξελίξει τη νομολογία του ως προς την αλληλεπίδραση μεταξύ της αρχής του δεδικασμένου και της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης. Ειδικότερα, πρέπει να εξεταστούν υπό το πρίσμα της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας του άρθρου 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, ορισμένες διατάξεις του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), ήτοι το άρθρο 47 όπου κατοχυρώνεται το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και το άρθρο 20 όπου κατοχυρώνεται το δικαίωμα στην ισότητα ενώπιον του νόμου, σε συνδυασμό με τις αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας, βάσει των οποίων ελέγχεται συνήθως η συμβατότητα των εθνικών κανόνων περι δεδικασμένου με το δίκαιο της Ένωσης⁷.

II – Νομικό πλαίσιο

6. Το άρθρο 148 του ρουμανικού Συντάγματος⁸ αναγνωρίζει την υπεροχή του δικαίου της Ένωσης και υποχρεώνει το Κοινοβούλιο, τον Πρόεδρο της Ρουμανίας, την Κυβέρνηση και τις δικαστικές αρχές να εγγυώνται την τήρησή του.

3 — Βλ. απόφαση Manea (C-76/14, EU:C:2015:216, σκέψεις 46 και 50). Βλ. επίσης απόφαση Nicula (C-331/13, EU:C:2014:2285, σκέψεις 27 και 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

4 — Το Δικαστήριο έχει επιβεβαιώσει εξάλλου ότι το δεδικασμένο ισχύει και για τις δικές του αποφάσεις. Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου (C-526/08, EU:C:2010:379, σκέψεις 26 και 27), και ThyssenKrupp Nirosta κατά Επιτροπής (C-352/09 P, EU:C:2011:191, σκέψη 123).

5 — Βλ., ιδίως, αποφάσεις Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067)· Fallimento Olimpiclub (C-2/08, EU:C:2009:506)· Kempter (C-2/06, EU:C:2008:78)· Lucchini (C-119/05, EU:C:2007:434)· i-21 Germany και Arcor (C-392/04 και C-422/04, EU:C:2006:586)· Karferer (C-234/04, EU:C:2006:178), και Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17). Επί του δεδικασμένου στη διαιτητική διαδικασία βλ. αποφάσεις Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269), και Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615). Βλ., επίσης, την προβληματική όσον αφορά τη σημασία που έχει το δεδικασμένο για την ανάπτυξη κανόνων ως προς τις αγωγές αποζημίωσης λόγω παραβίασεως του δικαίου της Ένωσης εκ μέρους των δικαστικών αρχών κρατών μελών, όπως αναπτύχθηκε στην απόφαση Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513).

6 — Για παράδειγμα, αποφάσεις Karferer (C-234/04, EU:C:2006:178, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067, σκέψη 62).

7 — Βλ., προσφάτως, απόφαση Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067).

8 — Σύνταγμα της 21ης Νοεμβρίου 1991, το οποίο τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τον νόμο 429/2003, και δημοσιεύθηκε εκ νέου στο *Monitorul Oficial al României* αριθ. 767 της 31ης Οκτωβρίου 2003.

7. Το άρθρο 322 του ρουμανικού κώδικα πολιτικής δικονομίας⁹ ορίζει τα εξής:

«Η αναθεώρηση αποφάσεως που έχει καταστεί τελεσίδικη κατόπιν εφέσεως ή λόγω παρελεύσεως της προθεσμίας για την άσκησή της, όπως και η αναθεώρηση αποφάσεως ακυρωτικού δικαστηρίου που δίκασε όμως επί της ουσίας της υποθέσεως, επιτρέπεται στις ακόλουθες περιπτώσεις:

[...]9. αν το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει διαπιστώσει προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, οφειλόμενη σε δικαστική απόφαση, και η προσβολή αυτή εξακολουθεί να παράγει σοβαρές συνέπειες που είναι δυνατό να θεραπευθούν μόνο με την αναθεώρηση της αποφάσεως·

10. αν, μετά την τελεσιδικία αποφάσεως, το Curtea Constituțională (Συνταγματικό Δικαστήριο) κρίνει επί ενστάσεως [αντισυνταγματικότητας] που προβλήθηκε στην υπόθεση, κηρύσσοντας αντισυνταγματικό είτε τον νόμο, το διάταγμα ή την ειδική διάταξη νόμου ή διατάγματος που αποτελεί το αντικείμενο της ενστάσεως είτε άλλες διατάξεις των προσβαλλόμενων μέτρων, οι οποίες είναι προδήλως αδύνατο να διαχωριστούν από τις διατάξεις που ρητώς μνημονεύονται στο δικόγραφο το οποίο κατατέθηκε ενώπιον του Curtea Constituțională.»

8. Το άρθρο 21, παράγραφος 1, του νόμου 554/2004 περί διοικητικών διαφορών¹⁰ προβλέπει ότι «[...] τα ένδικα μέσα τα οποία προβλέπει ο κώδικας πολιτικής δικονομίας μπορούν να ασκηθούν κατά οριστικών και αμετάκλητων αποφάσεων που εκδόθηκαν από τα δικαιοδοτικά όργανα της διοικητικής διαδικασίας».

9. Το άρθρο 21, παράγραφος 2, του νόμου 554/2004¹¹ ορίζει ότι «[...] πέραν των περιπτώσεων που απαριθμούνται στον κώδικα πολιτικής δικονομίας, υπόκεινται σε αναθεώρηση και οι αποφάσεις οι οποίες κατέστησαν τελεσίδικες και δεσμευτικές και παραβιάζουν την αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου την οποία εγγυάται το άρθρο 148, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφος 2, του ρουμανικού Συντάγματος, όπως έχουν τροποποιηθεί».

10. Σύμφωνα με το άρθρο 175, παράγραφος 1, του ρουμανικού κώδικα φορολογικής διαδικασίας¹², μπορεί να προταθεί ένσταση έναντι οποιασδήποτε φορολογικής απαιτήσεως, όπως και οποιασδήποτε φορολογικής διοικητικής πράξεως. Η ένσταση αυτή συνιστά αίτηση θεραπείας και δεν στερεί όποιον ζημιώθηκε από διοικητική φορολογική πράξη ή παράλειψη από τη δυνατότητα ένδικης προσφυγής σύμφωνα με τον νόμο. Κατά το άρθρο 188, παράγραφος 2, του κώδικα φορολογικής διαδικασίας, αποφάσεις των αρμοδίων αρχών εκδοθείσες κατόπιν ενστάσεως κατά φορολογικών απαιτήσεων μπορούν να προσβληθούν ενώπιον των αρμοδίων δικαιοδοτικών οργάνων της διοικητικής διαδικασίας.

9 — Codul de procedură civilă, ο οποίος δημοσιεύτηκε με το διάταγμα της 9ης Σεπτεμβρίου 1869, δημοσιεύτηκε εκ νέου στο *Monitorul Oficial al României*, μέρος 1, αριθ. 45, της 24ης Φεβρουαρίου 1948, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε, σε ισχύ μέχρι τις 15 Φεβρουαρίου 2013.

10 — Legea contenciosului administrativ 554 της 2ας Δεκεμβρίου 2004, ο οποίος δημοσιεύτηκε στο *Monitorul Oficial al României* αριθ. 1154 της 7ης Δεκεμβρίου 2004, όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε.

11 — Θεσπίστηκε με το άρθρο 1, σημείο 30, του νόμου 262/2007, ο οποίος δημοσιεύτηκε στο *Monitorul Oficial al României* αριθ. 510 της 30ής Ιουλίου 2007 και καταργήθηκε με τον νόμο 299/2011, ο οποίος δημοσιεύτηκε στο *Monitorul Oficial al României* αριθ. 916 της 22ας Δεκεμβρίου 2011. Ο τελευταίος αυτός νόμος κρίθηκε αντισυνταγματικός με την απόφαση 1039/2012 του Curtea Constituțională.

12 — Ο οποίος τέθηκε σε ισχύ με το κυβερνητικό διάταγμα 92 της 24ης Δεκεμβρίου 2003, δημοσιεύτηκε εκ νέου στο *Monitorul Oficial al României* αριθ. 513 της 31ης Ιουλίου 2007, και έχει έκτοτε τροποποιηθεί και συμπληρωθεί.

11. Με το *Ordonanță de urgență a Guvernului 50/2008* (στο εξής: ΟΥΓ) θεσπίστηκε φόρος (ο οποίος αποκαλείται «φόρος λόγω ρυπάνσεως») για μηχανοκίνητα οχήματα των κατηγοριών M1 έως M3 και N1 έως N3¹³.

III – Πραγματικά περιστατικά, διαδικασία της κύριας δίκης, προδικαστικό ερώτημα και διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

12. Στις 3 Μαΐου 2007 ο D. Târşia, αιτών την αναθεώρηση στην υπόθεση της κύριας δίκης, αγόρασε ένα αυτοκίνητο το οποίο προηγουμένως είχε ταξινομηθεί στη Γαλλία. Όπως προαναφέρθηκε, κατά τον χρόνο εκείνο, η διαδικασία ταξινομήσεως στη Ρουμανία τελούσε υπό την αίρεση προσκομίσεως της αποδείξεως πληρωμής του ειδικού τέλους επί μηχανοκίνητων οχημάτων. Το συγκεκριμένο όχημα ταξινομήθηκε στις 6 Ιουνίου 2007, μετά την εκ μέρους του αιτούντος καταβολή, στις 5 Ιουνίου 2007, συνολικού ποσού 6 899,51 ρουμανικών λέου (RON), ως ειδικού τέλους επί μηχανοκίνητων οχημάτων.

13. Ο αιτών την αναθεώρηση άσκησε αγωγή ενώπιον πολιτικού δικαστηρίου ζητώντας την επιστροφή του τέλους, με το επιχείρημα ότι η επιβολή του ήταν αντίθετη προς το άρθρο 90 ΕΚ (νυν άρθρο 110 ΣΛΕΕ), στο μέτρο που επρόκειτο για φορολογικό μέτρο το οποίο εισήγε διακρίσεις, αφού προέβλεπε, για προϊόντα άλλων κρατών μελών, πολύ επαχθέστερη φορολόγηση απ' ό,τι για ομοειδή προϊόντα της εγχώριας αγοράς. Με την απόφαση 6553/2007 η οποία εκδόθηκε επί αστικής υποθέσεως στις 13 Δεκεμβρίου 2007, το *Judecătoria Sibiu* (πρωτοδικείο του Sibiu) έκανε δεκτό το αίτημά του και διέταξε το ρουμανικό Δημόσιο να επιστρέψει το τέλος.

14. Ωστόσο, πάντοτε στο πλαίσιο αστικής διαδικασίας, το ρουμανικό Δημόσιο άσκησε κατά της ως άνω αποφάσεως έφεση η οποία έγινε δεκτή με την απόφαση 401/2008 του *Tribunalul Sibiu* (περιφερειακό δικαστήριο του Sibiu), που έκρινε ότι το ρουμανικό Δημόσιο όφειλε να επιστρέψει μέρος μόνον του επιβληθέντος τέλους, ήτοι, τη διαφορά μεταξύ του ποσού που καταβλήθηκε στις 5 Ιουνίου 2007 ως ειδικό τέλος επί μηχανοκίνητων οχημάτων, και του ποσού που έπρεπε να καταβληθεί λόγω της εφαρμογής της ΟΥΓ 50/2008 ως φόρος ρυπάνσεως σε μηχανοκίνητα οχήματα¹⁴.

15. Στις 29 Σεπτεμβρίου 2011 ο D. Târşia προσέφυγε ενώπιον του *Tribunalul Sibiu* ζητώντας την αναθεώρηση της αποφάσεως 401/2008, επικαλούμενος το άρθρο 21, παράγραφος 2, του νόμου 554/2004 και την απόφαση της 7ης Απριλίου 2011, *Tatu* (C-402/09, EU:C:2011:219), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι, κατά το άρθρο 110 ΣΛΕΕ, ήταν ασύμβατο προς το δίκαιο της Ένωσης ένα φορολογικό μέτρο όπως ο φόρος ρυπάνσεως σε μηχανοκίνητα οχήματα, που επιβλήθηκε με την ΟΥΓ 50/2008. Ο D. Târşia υποστήριξε ότι, βάσει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης και των διαπιστώσεων στις οποίες κατέληξε το Δικαστήριο στην υπόθεση *Tatu*, έπρεπε να του επιστραφεί το σύνολο των καταβληθέντων φόρων.

13 — Το άρθρο 3 του επείγοντος κυβερνητικού διατάγματος 50/2008 περί θεσπίσεως φόρου λόγω ρυπάνσεως από μηχανοκίνητα οχήματα (*Ordonanță de urgență a Guvernului nr. 50/2008 pentru instituirea taxei pe poluare pentru autovehicule*), της 21ης Απριλίου 2008 (*Monitorul Oficial al României*, μέρος I, αριθ. 327 της 25ης Απριλίου 2008, στο εξής: ΟΥΓ 50/2008), το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2008, προέβλεπε την επιβολή φόρου λόγω ρυπάνσεως σε μηχανοκίνητα οχήματα που ενέπιπταν στις κατηγορίες M1 έως M3 και N1 έως N3. Στην κατηγορία «M» περιλαμβάνονταν «μηχανοκίνητα οχήματα τα οποία έχουν σχεδιαστεί και κατασκευαστεί για τη μεταφορά επιβατών και έχουν τουλάχιστον τέσσερις τροχούς». Στην κατηγορία «N» εντάσσονταν «μηχανοκίνητα οχήματα τα οποία έχουν σχεδιαστεί και κατασκευαστεί για τη μεταφορά εμπορευμάτων και έχουν τουλάχιστον τέσσερις τροχούς». Βλ., επίσης, το παράρτημα II της οδηγίας 2007/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Σεπτεμβρίου 2007, για τη θέσπιση πλαισίου για την έγκριση των μηχανοκίνητων οχημάτων και των ρυμουλκούμενων τους, και των συστημάτων, κατασκευαστικών στοιχείων και χωριστών τεχνικών μονάδων που προορίζονται για τα οχήματα αυτά (Οδηγία-πλαίσιο) (ΕΕ 2007, L 263, σ. 1).

14 — Όπως επισημαίνεται στις γραπτές παρατηρήσεις της Ρουμανίας, η οποία δεν αντικρούστηκε ως προς το σημείο αυτό από τον D. Târşia, ο τελευταίος είχε ζητήσει, στις 13 Ιουνίου 2008, την επανεξέταση της αποφάσεως 401/2008 στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας, παραιτήθηκε όμως από αυτή στις 24 Σεπτεμβρίου 2008.

16. Όπως συνάγεται από την αίτηση προδικαστικής παραπομπής, κατά το συγκεκριμένο στάδιο της ένδικης διαδικασίας, ο D. Târșia δεν είχε τη δυνατότητα να προσβάλει ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων την απόφαση 401/2008. Στο πλαίσιο της πολιτικής δίκης, η παραβίαση της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης δεν προβλέπεται ως λόγος για την προσβολή τελεσίδικης δικαστικής αποφάσεως, όπως στο άρθρο 21, παράγραφος 2, του νόμου 554/2004. Ως εκ τούτου, το Tribunalul Sibiu έκρινε ότι ήταν υποχρεωμένο να υποβάλει στο Δικαστήριο, δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα.

«Έχουν τα άρθρα 17, 20, 21 και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το άρθρο 110 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και η αρχή της ασφάλειας δικαίου κατά το δίκαιο της Ένωσης και τη νομολογία του Δικαστηρίου την έννοια ότι αποκλείουν νομοθετική διάταξη, όπως αυτή του άρθρου 21, παράγραφος 2, του νόμου 554/2004, που παρέχει τη δυνατότητα αναθεώρησης αποφάσεων των εθνικών δικαστηρίων μόνο στο πλαίσιο διοικητικών διαφορών, σε περίπτωση παραβίασεως της αρχής της υπεροχής του δικαίου [της Ευρωπαϊκής Ένωσης], και δεν επιτρέπει την υποβολή αιτήσεως αναθεώρησης αποφάσεων των εθνικών δικαστηρίων που εκδίδονται σε πλαίσιο διαφορετικό από τη διοικητική προσφυγή (αστικό, ποινικό), σε περίπτωση παραβίασεως της ίδιας αρχής της υπεροχής του δικαίου [της Ευρωπαϊκής Ένωσης] με τις εν λόγω αποφάσεις;»

17. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν ο D. Târșia, η Ρουμανική και η Πολωνική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή. Άπαντες παρέστησαν και στην επ' ακροατηρίου συζήτηση η οποία διεξήχθη στις 25 Ιανουαρίου 2015.

IV – Επί του παραδεκτού

18. Κατά την άποψή μου, το προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο στον βαθμό που ζητείται να διευκρινιστεί αν η απαγόρευση αναθεώρησης αποφάσεων των εθνικών δικαστηρίων οι οποίες έχουν εκδοθεί στο πλαίσιο ποινικής δίκης είναι ασύμβατη προς το δίκαιο της Ένωσης¹⁵ όταν παραβιάζεται η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

19. Όπως επισήμανε με τις γραπτές της παρατηρήσεις η Πολωνία, αυτό το σκέλος του ερωτήματος είναι αμιγώς υποθετικό, δεδομένου ότι η εφαρμογή του δεδικασμένου σε ποινικές αποφάσεις δεν συνδέεται με το αντικείμενο της κύριας δίκης. Κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο μπορεί να απορρίψει αίτηση εθνικού δικαστηρίου όταν, μεταξύ άλλων, προκύπτει προδήλως ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης ή όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως¹⁶. Δεδομένου ότι η κύρια δίκη δεν αφορά απόφαση εκδοθείσα στο πλαίσιο της ποινικής δίκης, το προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο στο μέτρο που ζητείται να διευκρινιστεί η συμβατότητα του ρουμανικού ποινικού δικονομικού δικαίου με το δίκαιο της Ένωσης.

15 — Το εθνικό δικαστήριο αναφέρεται επίσης στα άρθρα 17 (δικαίωμα ιδιοκτησίας) και 21 (απαγόρευση διακρίσεων) του Χάρτη. Οι συγκεκριμένες διατάξεις έχουν μακρινή σχέση με τα κρίσιμα εν προκειμένω ζητήματα, υπό την έννοια και μόνον ότι οι φορολογικές απαιτήσεις που αφορούν αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων συνιστούν περιουσιακά δικαιώματα κατά το ρουμανικό δίκαιο σύμφωνα με το άρθρο 21, παράγραφοι 1 και 4, του κώδικα φορολογικής διαδικασίας και ότι η παράνομη επιβολή του φόρου λόγω ρυπάνσεως συνιστά δυσμενή διάκριση εις βάρος των εισαγομένων μεταχειρισμένων αυτοκινήτων. Ωστόσο, οι εν λόγω διατάξεις δεν είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τη νομική ανάλυση της υπό κρίση υποθέσεως και, ως εκ τούτου, δεν προτίθενται να τις εξετάσω περαιτέρω.

16 — Απόφαση Érsekcsanádi Mezőgazdasági (C-56/13, EU:C:2014:352, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

V – Ανάλυση

A — Επί της νομολογίας του Δικαστηρίου ως προς την αρχή του δεδικασμένου

20. Το δίκαιο της Ένωσης δεν απαιτεί από τα εθνικά δικαστήρια να μην εφαρμόζουν τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες που προσδίδουν ισχύ δεδικασμένου σε ορισμένη απόφαση, έστω και αν αυτή η μη εφαρμογή θα είχε ως αποτέλεσμα να αποφευχθεί η παραβίαση του δικαίου της Ένωσης από την εν λόγω απόφαση¹⁷. Κατά συνέπεια, υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης, ο προσφεύγων δεν επιτρέπεται, ούτε καν προς άρση μιας παράνομης καταστάσεως, να επικαλεστεί απόφαση του Δικαστηρίου κατόπιν της παρελεύσεως της προβλεπόμενης από το οικείο δίκαιο αποσβεστικής προθεσμίας, εφόσον θα μπορούσε να έχει ενεργήσει εμπροθέσμως. Κατά το δίκαιο της Ένωσης, το δεδικασμένο προστατεύει την άδικη πράξη¹⁸.

21. Δεν ισχύει όμως το ίδιο όταν η εξαίρεση από την αρχή του δεδικασμένου προβλέπεται από κανόνα της *έννομης τάξεως κράτους μέλους*. Αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, τότε η εξαίρεση πρέπει να εφαρμόζεται και σε σχετικές με το δίκαιο της Ένωσης αποφάσεις, ανάλογες με τις απαιτήσεις αμιγώς εγχώριου χαρακτήρα στις οποίες εφαρμόζεται η εξαίρεση. Επιπλέον, η προβλεπόμενη από την έννομη τάξη κράτους μέλους εξαίρεση από το δεδικασμένο δεν πρέπει να περιορίζεται κατά τρόπο που να καθιστά στην πράξη αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων τα οποία παρέχει το δίκαιο της Ένωσης¹⁹.

22. Έτσι, για παράδειγμα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εξαιρέσεις από το δεδικασμένο που προβλέπονται από την έννομη τάξη κράτους μέλους μπορούν, για λόγους ασφάλειας δικαίου, να υπόκεινται σε εύλογες αποσβεστικές προθεσμίες για την άσκηση της σχετικής προσφυγής. Τέτοιους είδους προθεσμίες δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από την έννομη τάξη της Ένωσης²⁰.

23. Αντιστρόφως, το Δικαστήριο έχει μάλλον δώσει προτεραιότητα στην αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης έναντι της αρχής του δεδικασμένου στις περιπτώσεις όπου η διαφορά δεν αφορούσε προβλεπόμενη από το εθνικό δίκαιο εξαίρεση από το δεδικασμένο, την οποία ήθελε να επικαλεστεί ο προσφεύγων προκειμένου να προβάλει δικαστικώς δικαιώματα που αντλούσε από δίκαιο της Ένωσης, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, αλλά γινόταν αντιθέτως μια προσπάθεια να γίνει δεκτή μια ευρεία ερμηνεία των διατάξεων του κράτους μέλους σχετικά με το δεδικασμένο, με σκοπό να προστατευθούν αποφάσεις *εθνικών δικαστηρίων* που είναι, ενδεχομένως, αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης²¹.

17 — Απόφαση Karferer (C-234/04, EU:C:2006:178, σκέψη 21). Ο κανόνας αυτός συνδέεται στενά με την υποχρέωση όσων προτίθενται να προβάλουν δικαστικώς δικαιώματα που αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης, να συμμορφώνονται με τις εύλογες προθεσμίες τις οποίες τάσσει συναφώς το εθνικό δικονομικό δίκαιο των κρατών μελών. Με άλλα λόγια, το γεγονός ότι το Δικαστήριο έχει ενδεχομένως διαπιστώσει ότι υπήρξε γενικός παραβίαση του δικαίου της Ένωσης δεν επηρεάζει την έναρξη των αποσβεστικών προθεσμιών ασκήσεως προσφυγής. Η υποχρέωση αυτή υποχωρεί μόνο στην περίπτωση όπου ο παραβάτης έχει αποτρέψει τον ενδιαφερόμενο από το να προσφύγει εγκαίρως. Βλ. απόφαση Iaia κ.λπ. (C-452/09, EU:C:2011:323, σκέψεις 17, 18, 21, 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

18 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα L.A. Geelhoed στην υπόθεση Lucchini (C-119/05, EU:C:2006:576, σημείο 46).

19 — Αποφάσεις Karferer (C-234/04, EU:C:2006:178, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), και Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067, σκέψη 62).

20 — Απόφαση Kempster (C-2/06, EU:C:2008:78, σκέψεις 58 και 59). Βλ., στο ίδιο πνεύμα, αποφάσεις Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269), και Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615).

21 — Βλ. αποφάσεις Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067), Fallimento Olimpiclub (C-2/08, EU:C:2009:506), και Lucchini (C-119/05, EU:C:2007:434). Για παράδειγμα, στη σκέψη 62 της αποφάσεως Lucchini, το Δικαστήριο τόνισε ότι «[...] η κρίση περί του αν μέτρα ενισχύσεων ή ένα σύστημα ενισχύσεων συμβιβάζεται με την κοινή αγορά εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής, η οποία ασκείται υπό τον έλεγχο του κοινοτικού δικαστή. Ο κανόνας αυτός επιβάλλεται στην εσωτερική έννομη τάξη ως συνέπεια της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου». Το Δικαστήριο έχει επισημάνει στη σκέψη 61 της αποφάσεώς του στην υπόθεση Impresa Pizzarotti ότι «[...] η [απόφαση] Lucchini [...] [ήταν] μια όλως ιδιαίτερη κατάσταση, η οποία αφορούσε αρχές διέπουσες την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων [...]».

24. Σε αυτό το σημείο, υπενθυμίζω δύο σημαντικές αποφάσεις του Δικαστηρίου, ήτοι τις αποφάσεις Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17) και Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513). Η απόφαση Kühne & Heitz αφορούσε περιστάσεις υπό τις οποίες διοικητική αρχή υποχρεώθηκε να προβεί σε επανεξέταση αποφάσεώς της που είχε καταστεί απρόσβλητη, πλην όμως ήταν αντίθετη με μεταγενέστερη απόφαση του Δικαστηρίου. Ως εκ τούτου, η υπόθεση Kühne & Heitz αναφερόταν σε κατώτερο επίπεδο λήψεως αποφάσεων απ' ό,τι η υπόθεση της κύριας δίκης και αφορούσε, ειδικότερα, το ζήτημα αν ολλανδική φορολογική αρχή όφειλε να εξετάσει εκ νέου, λόγω μεταγενέστερης αποφάσεως που εξέδωσε το Δικαστήριο, διοικητική απόφασή της που κατέστη απρόσβλητη. Εξάλλου, η υπόθεση εκείνη διαφέρει από την υπό κρίση υπόθεση και για λόγους παρόμοιους με αυτούς που εξέθεσε το Δικαστήριο στην απόφαση Karferer²².

25. Η υπόθεση Köbler αφορούσε την υποχρέωση αποζημιώσεως την οποία υπέχει κράτος μέλος λόγω αποφάσεως που εκδόθηκε από το ιεραρχικώς ανώτατο δικαστήριό του, στην περίπτωση εκείνη από το αυστριακό ανώτατο δικαστήριο, και είναι αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης. Ως εκ τούτου, η απόφαση Köbler σχετίζεται αποκλειστικά με μια κατάσταση η οποία ενδέχεται να ανακύψει *μετά* την κύρια δίκη· δηλαδή, αφορά το ενδεχόμενο να ασκήσει ο αιτών την αναθεώρηση αγωγή αποζημιώσεως κατά του ρουμανικού Δημοσίου εκ μέρους του, εφόσον, τελικώς, καταστεί ανέφικτη η επιστροφή του φόρου ρυπάνσεως²³.

26. Όπως διαφαίνεται από την ανωτέρω ανάλυση, δεν υπάρχει στη νομολογία του Δικαστηρίου προηγούμενο όπου να έχει εξεταστεί μια κατάσταση ίδια με αυτήν την οποία αντιμετωπίζει ο D. Târșia. Μολονότι για την επίλυση των νομικών ζητημάτων που ανέκυψαν στην υπόθεση της κύριας δίκης θα ληφθεί οπωσδήποτε υπόψη η πάγια νομολογία του Δικαστηρίου για το δεδουλευμένο, εντούτοις εν προκειμένω τα νομικά αυτά ζητήματα πρέπει να εξεταστούν κυρίως υπό το πρίσμα των αρχών του δικαίου της Ένωσης σχετικά με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής. Αυτά ακριβώς τα ζητήματα θα αναλύσω στη συνέχεια.

B — Έλεγχος της συμβατότητας των προσβαλλόμενων εθνικών ρυθμίσεων με το δίκαιο της Ένωσης

1. Καθιστά το ρουμανικό δικονομικό δίκαιο δυνατή την αποτελεσματική ένδικη προστασία των επίμαχων δικαιωμάτων που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης;

27. Υπενθυμίζω ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, η ρουμανική έννομη τάξη προβλέπει συγκεκριμένη διαδικασία για την ακύρωση τελεσίδικων αποφάσεων οι οποίες, βάσει μεταγενέστερης νομολογίας του Δικαστηρίου, αντιβαίνουν στο δίκαιο της Ένωσης. Ωστόσο, η δυνατότητα αυτή περιορίζεται σε αποφάσεις που έχουν εκδοθεί στο πλαίσιο της διοικητικής δίκης. Δεν παρέχεται σε περιπτώσεις όπου επιδιώκεται η ανατροπή αποφάσεως πολιτικού δικαστηρίου. Και τούτο παρά το γεγονός ότι το

22 — Το Δικαστήριο παρατήρησε στην απόφαση Karferer (C-234/04, EU:C:2006:178, σκέψη 23) ότι «[α]ν υποθεθεί ότι οι αρχές που συνάγονται από την απόφαση [Kühne & Heitz] μπορούν να εφαρμοστούν στην περίπτωση που, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, πρόκειται για δικαστική απόφαση που έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με την ίδια αυτή απόφαση του Δικαστηρίου, η υποχρέωση που υπέχει το οικείο όργανο, δυνάμει του άρθρου 10 ΕΚ, να επανεξετάσει τη διοικητική απόφαση που έχει καταστεί απρόσβλητη, εφόσον αποδεικνύεται ότι η εν λόγω απόφαση έχει εκδοθεί κατά παράβαση του κοινοτικού δικαίου, εξαρτάται από τη συνδρομή της προϋπόθεσης ότι το εν λόγω όργανο διαθέτει, κατά το εθνικό δίκαιο, την εξουσία να αναθεωρήσει την απόφαση αυτή (βλ. τις σκέψεις 26 και 28 της εν λόγω απόφασης). Εν προκειμένω αρκεί να επισημανθεί ότι από την απόφαση περί παραπομπής συνάγεται ότι δεν συντρέχει η προϋπόθεση αυτή».

23 — Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν δύο παραδείγματα από τη φινλανδική νομολογία. Το 2013, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο έκρινε ότι οι αγωγές με αντικείμενο την επιστροφή ΦΠΑ επιβληθέντος σε μηχανοκίνητα οχήματα, αντιθέτως προς την ερμηνεία που υιοθέτησε το Δικαστήριο στην απόφαση Επιτροπή κατά Φινλανδίας (C-10/08, EU:C:2009:171), δεν μπορούσαν να ασκηθούν μετά την παρέλευση της γενικής πενταετούς αποσβεστικής προθεσμίας η οποία ισχύει για τις φορολογικές αξιώσεις (βλ. ΚΗΟ 2013:199). Αντιθέτως, το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η επιβολή τέτοιου φόρου θεμελιώνει ευθύνη αποζημιώσεως σύμφωνα με τη νομολογιακή γραμμή Francovich (βλ. ΚΚΟ 2013:58).

ρουμανικό δίκαιο προβλέπει επιπλέον ότι μπορεί επίσης να γίνει δεκτό το αίτημα εξαφάνισης αποφάσεων που εκδίδονται από πολιτικά δικαστήρια και προκύπτει στη συνέχεια, κατόπιν (μεταγενέστερης) απόφασης του ρουμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, ότι παραβιάζουν το ρουμανικό συνταγματικό δίκαιο.

28. Καταρχάς, είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ποια είναι τα όρια του καθήκοντος καλόπιστης συνεργασίας το οποίο υπέχουν από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ τα κράτη μέλη, περιλαμβανομένων των δικαστικών τους αρχών. Απαιτείται, ειδικότερα, από τα κράτη μέλη να «[...] λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο ικανό να διασφαλίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις Συνθήκες [...]» και «[...] να απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων της Ένωσης». Η συγκεκριμένη υποχρέωση πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με το άρθρο 19, παράγραφος 1, ΣΕΕ. Η διάταξη αυτή ορίζει ότι «[τ]α κράτη μέλη προβλέπουν τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται η πραγματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης».

29. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι «[ω]ς προς τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που πρέπει να προβλέψουν τα κράτη μέλη [...] ούτε η Συνθήκη ΛΕΕ ούτε το άρθρο 19 ΣΕΕ σκοπούν στη δημιουργία, στο επίπεδο των εθνικών δικαστηρίων και προς διασφάλιση της εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, άλλων μέσων παροχής ένδικης προστασίας πλην αυτών που προβλέπει το εθνικό δίκαιο»²⁴. Προσέθεσε επίσης ότι «[...] η κατάσταση θα ήταν διαφορετική μόνον εάν από την *οικονομία* της επίμαχης εθνικής ενόμου τάξεως προέκυπτε ότι δεν υφίσταται κανένα ένδικο μέσο που να επιτρέπει, έστω και παρεμπιπτόντως, τη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης ή ακόμη αν το μόνο μέσο προσβάσεως στη δικαιοσύνη ήταν να αναγκαστούν οι πολίτες να παραβιάσουν το δίκαιο»²⁵ (η υπογράμμιση δική μου).

30. Το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατοχυρώνεται επίσης στο άρθρο 47, παράγραφος 1, του Χάρτη, για οποιαδήποτε περίπτωση προσβολής δικαιωμάτων που αντλούνται από το δίκαιο της Ένωσης. Δεν χωρεί αμφιβολία ότι τίθεται εν προκειμένω ζήτημα εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, υπό την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, στο μέτρο που οι ρουμανικές αρχές απέρριψαν, κατά παράβαση του άρθρου 110 ΣΛΕΕ, το αίτημα επιστροφής του τμήματος του ειδικού τέλους επί μηχανοκίνητων οχημάτων που αντιστοιχούσε στον φόρο ρυπάνσεως. Η απαιτούμενη σύνδεση μεταξύ των προσβαλλόμενων διατάξεων κράτους μέλους και κάποιων ουσιαστικών διατάξεων του δικαίου της Ένωσης²⁶ υφίσταται οπωσδήποτε όταν κράτος μέλος επιβάλλει φόρο ο οποίος αντιβαίνει στο πρωτογενές, ή και στο παράγωγο, δίκαιο της Ένωσης. Η νομολογία του Δικαστηρίου επιβεβαιώνει εξάλλου ότι, όταν ιδιώτης αξιώνει έννομη προστασία προς επανόρθωση παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης στο πλαίσιο της εφαρμογής του από κράτος μέλος, οι δικαστικές αρχές του κράτους μέλους δεσμεύονται από το σύνολο των απαιτήσεων που επιβάλλει το άρθρο 47 του Χάρτη²⁷.

31. Υπενθυμίζω ότι, ελλείψει κανονιστικής ρυθμίσεως στο δίκαιο της Ένωσης ως προς την αναζήτηση αχρεωστήτως καταβληθέντων εσωτερικών φόρων, απόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους, δυνάμει της αρχής της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών, να ορίζει τα αρμόδια δικαιοδοτικά όργανα και να ρυθμίζει τις δικονομικές λεπτομέρειες ασκήσεως των μέσων παροχής έννομης προστασίας που σκοπούν στην προάσπιση των δικαιωμάτων τα οποία οι φορολογούμενοι αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης. Πάντως, τα κράτη μέλη έχουν την ευθύνη να διασφαλίσουν ότι σε κάθε περίπτωση τα δικαιώματα αυτά προστατεύονται με αποτελεσματικό τρόπο. Ως εκ τούτου, οι δικονομικές λεπτομέρειες ασκήσεως των μέσων παροχής έννομης προστασίας που

24 — Απόφαση Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-583/11 P, EU:C:2013:625, σκέψη 103), η οποία παραπέμπει στην απόφαση Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163, σκέψη 40).

25 — Απόφαση Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-583/11 P, EU:C:2013:625, σκέψη 104).

26 — Απόφαση Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, σκέψη 24).

27 — Απόφαση DEB (C-279/09, EU:C:2010:811).

σκοπούν στην προάσπιση των δικαιωμάτων τα οποία οι φορολογούμενοι αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης δεν πρέπει να έχουν καθοριστεί κατά τέτοιον τρόπο ώστε να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την έννομη τάξη της Ένωσης²⁸.

32. Υπό την έννοια αυτή, οι ρουμανικές νομοθετικές διατάξεις, και ιδίως ο κώδικας φορολογικής διαδικασίας, παρέχουν πρόσβαση στα διοικητικά και φορολογικά πρωτοδικεία ή στα διοικητικά και φορολογικά εφετεία που δικάζουν σε πρώτο βαθμό, ανάλογα με την περίπτωση²⁹, σε περιπτώσεις προσβολής των αποφάσεων των φορολογικών αρχών, συμπεριλαμβανομένων των προσφυγών με αντικείμενο την επιστροφή παρανόμως επιβληθέντων φόρων³⁰. Τα ίδια μέσα έννομης προστασίας φαίνεται να παρέχονται και σε περιπτώσεις προσβολής φορολογικών αποφάσεων κατ'επίκληση δικαιωμάτων που αντλούνται από την έννομη τάξη της Ένωσης. Ως εκ τούτου, η ρουμανική νομοθεσία διασφαλίζει, *prima facie*, την αποτελεσματική ένδικη προστασία αυτών των δικαιωμάτων.

33. Επιπλέον, το άρθρο 21, παράγραφος 2, του νόμου 554/2004 περί διοικητικών διαφορών ορίζει ότι είναι δυνατή η εξαφάνιση διοικητικών αποφάσεων που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, όταν προκύπτει, λόγω μεταγενέστερης απόφασης του Δικαστηρίου, ότι αυτές αντιβαίνουν προς το δίκαιο της Ένωσης. Υπό το πρίσμα της προεκτεθείσας νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα του δεδικασμένου, τούτο υπερβαίνει τις απαιτήσεις που τίθενται από το δίκαιο της Ένωσης³¹.

2. Ζητήματα του δικαίου της Ένωσης τα οποία ανακύπτουν λόγω ασάφειας των οικείων διατάξεων του ρουμανικού δικονομικού δικαίου

34. Πάντως, όπως έχω ήδη επισημάνει, *όλοι* οι εθνικοί δικονομικοί κανόνες που σχετίζονται με τη διασφάλιση της εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, περιλαμβανομένων των εξαιρέσεων από το δεδικασμένο, θα πρέπει να μη θίγουν το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ούτε τις αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας. Στην υπό κρίση υπόθεση, η δυσκολία έγκειται στην έλλειψη σαφήνειας η οποία μάλλον χαρακτήριζε το ρουμανικό δικονομικό δίκαιο κατά τον κρίσιμο χρόνο, όταν ο D. Târşia προσέφυγε ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων προκειμένου να του επιστραφεί το ειδικό τέλος επί μηχανοκίνητων οχημάτων που είχε καταβάλει τον Ιούνιο του 2007³².

35. Κατά την άποψή μου, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αυτή η έλλειψη σαφήνειας του ρουμανικού δικονομικού δικαίου δεν συνάδει με το άρθρο 47 του Χάρτη ούτε με τις απαιτήσεις που θέτει το δίκαιο της Ένωσης ως προς την ασφάλεια δικαίου, και ότι ενδεχομένως καθιστά πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την επιστροφή του φόρου ρυπάνσεως ο οποίος ήταν ασύμβατος προς το δίκαιο της Ένωσης.

36. Πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η προγενέστερη της απόφασης του Δικαστηρίου στην υπόθεση Tatu (C-402/09, EU:C:2011:219) εθνική δικαστική απόφαση με την οποία απορρίφθηκε το αίτημα επιστροφής του φόρου ρυπάνσεως είχε εκδοθεί από δευτεροβάθμιο πολιτικό δικαστήριο (Tribunalul Sibiu) στο πλαίσιο αστικής δίκης, κατόπιν της εφέσεως που άσκησε το ρουμανικό Δημόσιο κατά της πρωτόδικης απόφασης που εξέδωσε το Judecătoria Sibiu, επίσης στο πλαίσιο αστικής δίκης. Εξάλλου, και η κύρια δίκη διεξάγεται ενώπιον του ίδιου πολιτικού δικαστηρίου, δηλαδή του Tribunalul Sibiu.

28 — Απόφαση Test Claimants in the Franked Investment Income Group Litigation (C-362/12, EU:C:2013:834, σκέψεις 31 και 32).

29 — Η διάκριση των αρμοδιοτήτων μεταξύ των διοικητικών και φορολογικών πρωτοδικείων και των διοικητικών και φορολογικών εφετείων τα οποία δικάζουν σε πρώτο βαθμό προβλέπεται στο άρθρο 10 του νόμου 544/2004 περί διοικητικών διαφορών.

30 — Άρθρα 21, παράγραφος 4, 113, 175 και 188 του κώδικα φορολογικής διαδικασίας.

31 — Βλ. σημείο 20 ανωτέρω.

32 — Από τον φάκελο της δικογραφίας δεν προκύπτει η ακριβής ημερομηνία ασκήσεως της αγωγής.

37. Η Επιτροπή επισημαίνει με τις γραπτές της παρατηρήσεις ότι, στη Ρουμανία, αυτού του είδους οι αξιώσεις προβάλλονται τόσο ενώπιον των πολιτικών όσο και ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων. Με αυτό το δεδομένο, είναι παράδοξο ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ρουμανική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι *τα πολιτικά δικαστήρια είναι απολύτως αναρμόδια να εκδικάσουν τέτοιου είδους υποθέσεις* και ότι οποιοδήποτε ρουμανικό πολιτικό δικαστήριο βρίσκεται σε αυτήν τη θέση έχει τη δυνατότητα ή ακόμη και την υποχρέωση να θέσει αυτεπαγγέλτως ζήτημα ως προς την αναρμοδιότητά του.

38. Κατά συνέπεια, είναι σαφές ότι υπήρξε σύγχυση ως προς το ποια ένδικη διαδικασία έπρεπε να εφαρμοστεί προκειμένου να αναζητηθεί η επιστροφή του επίμαχου στην υπόθεση της κύριας δίκης φόρου³³. Οποιαδήποτε και αν είναι τώρα πλέον η ορθή διαδικασία, δεν αμφισβητείται ότι η τελεσίδικη (ρουμανική) απόφαση πολιτικού δικαστηρίου (απόφαση 401/2008 του Tribunalul Sibiu), με την οποία απορρίφθηκε το αίτημα επιστροφής τμήματος του ειδικού τέλους επί μηχανοκίνητων οχημάτων που αντιστοιχούσε στον φόρο ρυπάνσεως, έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο ανέκυψε το κρίσιμο εν προκειμένω νομικό ζήτημα.

39. Ως εκ τούτου, υπάρχουν αμφιβολίες ως προς το ποια ρουμανικά δικαστήρια είναι (ή ήταν), κατά τον κρίσιμο χρόνο, αρμόδια να επιληφθούν υποθέσεων σχετικών με αξιώσεις επιστροφής παρανόμως επιβληθέντων φόρων. Καταλήγω στο συμπέρασμα ότι, ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, το ρουμανικό δίκαιο είναι ασαφές. Ακριβώς σε αυτό το σημείο έγκειται το πρόβλημα, ιδίως σε σχέση με το άρθρο 47 του Χάρτη.

3. Το άρθρο 47 του Χάρτη και το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής

40. Το άρθρο 47, παράγραφος 1, του Χάρτη ορίζει ότι, σε περιπτώσεις προσβολής των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, ο ενδιαφερόμενος πρέπει να έχει, στην πράξη, τη δυνατότητα να προσφύγει στη δικαιοσύνη σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπει το συγκεκριμένο άρθρο³⁴. Όπως συνάγεται από τις επεξηγήσεις οι οποίες συνοδεύουν το άρθρο 47, η πρώτη παράγραφος, όπου κατοχυρώνεται το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής, στηρίζεται στην προστασία που παρέχεται από το άρθρο 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)³⁵, ταυτόχρονα όμως την υπερβαίνει. Επισημαίνω επίσης, ότι κατά το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα αντίστοιχα με εκείνα τα οποία κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, τα δικαιώματα έχουν το ίδιο περιεχόμενο και την εμβέλεια όπως στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ, αν και τίποτε δεν εμποδίζει την Ένωση να παρέχει ευρύτερη προστασία.

41. Σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) σχετικά με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ, τα εθνικά δικονομικά συστήματα πρέπει να είναι «επαρκώς συνεκτικά και σαφή» προκειμένου να παράσχουν «πρακτικό, αποτελεσματικό δικαίωμα προσβάσεως» στα δικαστήρια³⁶. Αν οι οικείες διατάξεις είναι «τόσο περίπλοκες» ώστε να δημιουργούν «ανασφάλεια δικαίου», τότε συντρέχει παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 1³⁷. Το ΕΔΔΑ έχει επίσης αποφανθεί ότι τα ένδικα βοηθήματα και μέσα θα πρέπει να είναι «επαρκώς διασφαλισμένα προκειμένου να αποτρέπονται παρερμηνείες ως προς τις διαδικασίες στις οποίες μπορούν να

33 — Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο D. Târşia υποστήριξε ότι το ζήτημα αυτό αποσαφηνίστηκε εν τω μεταξύ με την απόφαση 24/2011 του Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου της Ρουμανίας, η οποία εκδόθηκε προτού ο ίδιος κινήσει τη δεύτερη διαδικασία επικαλούμενος την εξαίρεση από την αρχή του δεδικασμένου, αλλά αφότου άσκησε την αρχική του αγωγή με αίτημα την επιστροφή του καταβληθέντος ειδικού τέλους για μηχανοκίνητα οχήματα.

34 — Το άρθρο 47 του Χάρτη εξειδικεύει περαιτέρω την απαιτούμενη έννομη προστασία ορίζοντας ότι η δίκη πρέπει να είναι δίκαιη, δημόσια και εύλογης διάρκειας, ότι το οικείο δικαστήριο πρέπει να είναι ανεξάρτητο και αμερόληπτο, καθώς και να έχει συσταθεί νομίμως, ότι τα δικαιώματα άμυνας πρέπει να γίνονται σεβαστά και ότι πρέπει, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να παρέχεται δικαστική αρωγή.

35 — Στις επεξηγήσεις σημειώνεται επίσης ότι το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 47, στο οποίο ενσωματώνεται, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, αντιστοιχεί στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ.

36 — ΕΔΔΑ, απόφαση De Geoffre de la Pradelle κατά Γαλλίας της 16ης Δεκεμβρίου 1992, σειρά Α αριθ. 253-B, § 35.

37 — Όπ.π. (§ 33). Βλ., επίσης, ΕΔΔΑ, απόφαση Maširević κατά Σερβίας της 11ης Φεβρουαρίου 2014, αριθ. 30671/08, § 48.

χρησιμοποιηθούν τα διαθέσιμα ένδικα βοηθήματα»³⁸. Εξάλλου, αν μια δικονομική απαίτηση δεν είναι εύλογη, μπορεί επίσης να στοιχειοθετείται προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στη δικαιοσύνη³⁹. Το ΕΔΔΑ επανέλαβε προσφάτως ότι «οι αρχές οφείλουν να σέβονται και να εφαρμόζουν τις εγχώριες νομοθετικές διατάξεις κατά τρόπο προβλέψιμο και συνεπή» και ότι «τα [διάφορα κριτήρια] πρέπει να [διατυπώνονται με επαρκή σαφήνεια] και να είναι, στην πράξη, διαφανή προκειμένου να παρέχουν νομική και διαδικαστική ασφάλεια»⁴⁰. Οι δικονομικοί κανόνες εξυπηρετούν τους σκοπούς της ασφάλειας δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Δεν πρέπει να «αποτελ[ούν] ένα είδος φράγματος το οποίο αποτρέπει την εξέταση της υποθέσεως του/της διαδίκου από το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο»⁴¹.

42. Εξάλλου, υπενθυμίζω ότι κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου «[...] η ασφάλεια δικαίου συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία επιβάλλει μεταξύ άλλων ότι ρύθμιση που έχει δυσμενείς συνέπειες για ιδιώτες πρέπει να είναι σαφής και ακριβής, η δε εφαρμογή της πρέπει να είναι προβλέψιμη για τους πολίτες» (η υπογράμμιση δική μου)⁴².

43. Κατά την άποψή μου, και υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, η έλλειψη σαφήνειας ως προς το ποια ένδικη διαδικασία πρέπει να εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου ζητείται επιστροφή φόρων επιβληθέντων κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης μπορεί να συνεπάγεται παράβαση του άρθρου 47 του Χάρτη, τόσο υπό την έννοια της προσβολής του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής όσο και από την άποψη του δικαιώματος προσβάσεως στη δικαιοσύνη. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο αν απόφαση που εκδόθηκε από ένα απολύτως αναρμόδιο πολιτικό δικαστήριο μπορεί να αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, καθώς θα αποκλειόταν έτσι η δυνατότητα προσφυγής με αντικείμενο την επιστροφή του φόρου ενώπιον αρμοδίου δικαστηρίου, είτε πρόκειται για αστικό είτε για διοικητικό δικαστήριο. Φρονώ ότι, όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εξετάσει συνολικά το ρουμανικό δικονομικό δίκαιο υπό το πρίσμα της παροχής αποτελεσματικής ένδικης προστασίας στις περιπτώσεις όπου ζητείται επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων λόγω ρυπάνσεως για μηχανοκίνητα οχήματα⁴³.

4. Οι επίμαχες διατάξεις του ρουμανικού δικονομικού δικαίου καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την επιστροφή του φόρου ρυπάνσεως;

44. Το Δικαστήριο έχει κρίνει επανειλημμένως ότι «[κ]άθε περίπτωση, στο πλαίσιο της οποίας τίθεται το ζήτημα αν ο εθνικός δικονομικός κανόνας καθιστά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου, πρέπει να αναλύεται λαμβάνοντας υπόψη τη θέση της διατάξεως αυτής στο σύνολο της διαδικασίας, την εξέλιξη και τις ιδιαιτερότητες της διαδικασίας ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων της υπερασπίσεως, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή [της] διαδικασίας»⁴⁴.

38 — ΕΔΔΑ, απόφαση Bellet κατά Γαλλίας της 4ης Δεκεμβρίου 1995, σειρά A αριθ. 333-B, § 37.

39 — ΕΔΔΑ, απόφαση Běleš κ.λπ. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, αριθ. 47273/99, §§ 50 και 51, CEDH 2002-IX. Βλ. επίσης ΕΔΔΑ, απόφαση Ομερονίτς κατά Κροατίας (αριθ. 2) της 5ης Δεκεμβρίου 2013, αριθ. 22980/09, § 39, όπου το ΕΔΔΑ επανέλαβε ότι «[μ]ια ιδιαίτερος αυστηρή ερμηνεία των δικονομικών κανόνων» θα μπορούσε να στερήσει από τον διάδικο το δικαίωμα προσβάσεώς του στο δικαστήριο.

40 — ΕΔΔΑ, απόφαση Maširević κατά Σερβίας της 11ης Φεβρουαρίου 2014, αριθ. 30671/08, § 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία. Η συγκεκριμένη υπόθεση αφορά την εκ μέρους ανωτάτου δικαστηρίου ερμηνεία δικονομικού κανόνα η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ανασφάλειας δικαίου, ακόμη και για τους επαγγελματίες νομικούς. Βλ. ιδίως § 51.

41 — ΕΔΔΑ, απόφαση Ομερονίτς κατά Κροατίας (αριθ. 2) της 5ης Δεκεμβρίου 2013, αριθ. 22980/09, § 39.

42 — Απόφαση Akzo Nobel Chemicals και Akcros Chemicals κατά Επιτροπής (C-550/07 P, EU:C:2010:512, σκέψη 100 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

43 — Υπενθυμίζω, πάντως, ότι με τη σκέψη 60 της αποφάσεως DEB (C-279/09, EU:C:2010:811), το Δικαστήριο έκρινε ότι η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας υπόκειται σε εύλογους περιορισμούς.

44 — Απόφαση Surgicare — Unidades de Saúde (C-662/13, EU:C:2015:89, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

45. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι τόσο το εθνικό δικαστήριο όσο και όλοι οι μετέχοντες στη διαδικασία οι οποίοι υπέβαλαν παρατηρήσεις λαμβάνουν μάλλον ως δεδομένο ότι το άρθρο 21, παράγραφος 2, του νόμου 554/2004 δεν εφαρμόζεται στην αστική δίκη. Τούτο μου φαίνεται λογικό, εφόσον όμως το ρουμανικό δικονομικό δίκαιο προβαίνει σε αυστηρή διάκριση μεταξύ των διαφόρων ειδών ένδικης διαδικασίας. Σε μια τέτοια περίπτωση, δεν θα υπήρχε περιθώριο ερμηνείας των διατάξεων που ορίζουν το πεδίο εφαρμογής του νόμου 554/2004 υπό την έννοια ότι μπορεί να είναι δυνατή η εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου σε διαφορές ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων οι οποίες εμπίπτουν, *ratione materiae*, στη σφαίρα του διοικητικού ή του φορολογικού δικαίου. Ωστόσο, εάν υπήρχε αυτό το περιθώριο, τότε το αιτούν δικαστήριο θα ήταν υποχρεωμένο να ερμηνεύσει τις σχετικές εθνικές διατάξεις κατά τέτοιον τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται στον μέγιστο δυνατό βαθμό η συμμόρφωση με το δίκαιο της Ένωσης⁴⁵.

46. Απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν οι επίμαχες διατάξεις του ρουμανικού δικαίου καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την επιστροφή του φόρου ρυπάνσεως που επιβλήθηκε κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης. Διαπιστώνεται, ωστόσο, ότι η επικρατούσα σύγχυση ως προς το αν το αίτημα επιστροφής του φόρου ρυπάνσεως έπρεπε να προβληθεί στο πλαίσιο διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών ή των διοικητικών δικαστηρίων είχε, μάλλον, αυτό το αποτέλεσμα.

5. Οι αρχές της ισοδυναμίας και της ισότητας ενώπιον του νόμου

47. Ο D. Târşia υποστήριξε ότι, αν αποκλειόταν η εφαρμογή, στο πλαίσιο της αστικής διαδικασίας, της εξαιρέσεως από το δεδικασμένο την οποία προβλέπει το άρθρο 21, παράγραφος 2, του νόμου 554/2004, τούτο θα αντέβαινε τόσο στην αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου, όπως αυτή αποτυπώνεται στο άρθρο 20 του Χάρτη, όσο και στην αρχή της ισοδυναμίας.

48. Η συμμόρφωση προς την αρχή της ισοδυναμίας επιτάσσει να μη γίνεται, κατά την εφαρμογή της επίμαχης εθνικής ρυθμίσεως, διάκριση μεταξύ, αφενός, των ενδίκων βοηθημάτων που ασκούνται κατ'επίκληση *παραβάσεων των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης* και, αφετέρου, των παρόμοιων, από πλευράς του σκοπού και της αιτίας τους, ενδίκων βοηθημάτων με τα οποία προβάλλονται *παραβάσεις εθνικών διατάξεων*⁴⁶.

49. Κατά την άποψή μου, τούτο σημαίνει ότι, υπό το πρίσμα της αρχής της ισοδυναμίας, δεν συντρέχει παραβίαση του δικαίου της Ένωσης αν η ρουμανική έννομη τάξη παρέχει τη δυνατότητα εξαιρέσεως από το δεδικασμένο στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας που αφορά το δίκαιο της Ένωσης, και όχι στο πλαίσιο πολιτικής διαδικασίας επί του ιδίου ζητήματος. Η αρχή της ισοδυναμίας επιβάλλει ίση μεταχείριση μεταξύ συγκρίσιμων απαιτήσεων που στηρίζονται, αφενός, στο εθνικό δίκαιο και, αφετέρου, στο δίκαιο της Ένωσης, και όχι ισοδυναμία μεταξύ διαφορετικών μορφών διαδικασίας του εθνικού δικαίου⁴⁷.

50. Εν πάση περιπτώσει, είναι λογικό να προβλέπονται διαφορετικοί λόγοι παρεκκλίσεως από την αρχή του δεδικασμένου ανάλογα με το αν πρόκειται για τελεσίδικες αποφάσεις πολιτικών, ποινικών ή διοικητικών δικαστηρίων⁴⁸. Οι αποφάσεις αυτές έχουν διαφορετικές συνέπειες, όπως διαφορετικά είναι και τα ζητήματα που σταθμίζει ο νομοθέτης όταν ορίζει, για καθεμία από τις σχετικές ένδικες διαδικασίες, ποιες (αν υπάρχουν) θα είναι οι αντίστοιχες εξαιρέσεις από την αρχή του δεδικασμένου. Στην περίπτωση των αποφάσεων που εκδίδονται από τα πολιτικά δικαστήρια, είναι υψίστης σημασίας η ασφάλεια δικαίου και η σταθερότητα των εννόμων σχέσεων, όπως έχουν αποκρυσταλλωθεί στην

45 — Για παράδειγμα, απόφαση Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, σκέψη 54).

46 — Απόφαση Surgicare — Unidades de Saúde (C-662/13, EU:C:2015:89, σκέψη 30).

47 — Απόφαση ÖBB Personenverkehr (C-417/13, EU:C:2015:38, σκέψη 74).

48 — Όπως προκύπτει, σύμφωνα με τις διαθέσιμες πηγές, οι περισσότερες από τις εθνικές έννομες τάξεις εντός της Ένωσης δεν παρέχουν τους ίδιους λόγους εξαιρέσεως από την αρχή του δεδικασμένου για την αστική, ποινική και διοικητική διαδικασία.

εκάστοτε δικαστική απόφαση που αποκτά ισχύ δεδικασμένου. Αντιθέτως, οι προϋποθέσεις για την επανεξέταση μιας ποινικής αποφάσεως προς το συμφέρον ενός αδίκως καταδικασθέντος προσώπου δεν πρέπει να είναι ιδιαιτέρως αυστηρές. Στο πλαίσιο του διοικητικού δικαίου, το συμφέρον της προστασίας των δικαιωμάτων των ιδιωτών και της αρχής της νομιμότητας ενδέχεται να δικαιολογούν μια πιο ευέλικτη στάση ως προς τη δυνατότητα αναθεωρήσεως αποφάσεων που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου σε σχέση με τις αντίστοιχες αποφάσεις που έχουν εκδοθεί από πολιτικά δικαστήρια.

51. Ως εκ τούτου, είναι αβάσιμο το επιχείρημα του D. Târşia ότι αντιβαίνει στην αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου ο περιορισμός της εφαρμογής της εξαιρέσεως από το δεδικασμένο αποκλειστικά σε διοικητικές διαδικασίες σχετικές με το δίκαιο της Ένωσης. Υπενθυμίζω ότι άνιση μεταχείριση ενώπιον του νόμου συντρέχει μόνον αν οι σχετικές περιπτώσεις είναι συγκρίσιμες⁴⁹. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει όσον αφορά τους λόγους επανεξετάσεως και, ενδεχομένως, εξαφανίσεως αποφάσεων πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων οι οποίες έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου. Όταν με μεταγενέστερη απόφαση του Δικαστηρίου κρίνεται ότι συγκεκριμένη εθνική διάταξη είναι ασύμβατη προς το δίκαιο της Ένωσης, η ανατροπή διοικητικής αποφάσεως εις βάρος των συμφερόντων του εκάστοτε κράτους μέλους μπορεί να δικαιολογείται, η εξαφάνιση όμως τελεσίδικης αποφάσεως η οποία έχει εκδοθεί από πολιτικό δικαστήριο και με την οποία διαπλάθεται η ιδιωτικού δικαίου έννομη σχέση μεταξύ δύο ιδιωτών ενδέχεται να είναι απαράδεκτη από την άποψη της ασφάλειας δικαίου. Ως εκ τούτου, η ισχύουσα στη Ρουμανία νομοθετική λύση, η οποία συνίσταται στην παροχή της ως άνω δυνατότητας στο πλαίσιο της διοικητικής, αλλά όχι της πολιτικής, δίκης, δεν αντιβαίνει αυτή καθ' εαυτήν στην αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου.

52. Πάντως, η αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου είναι διαφορετική από την αρχή της ισοδυναμίας. Όπως υπογράμμισε με τις γραπτές της παρατηρήσεις η Επιτροπή, εφόσον το ρουμανικό δίκαιο προβλέπει εξαίρεση από το δεδικασμένο και υπό το πρίσμα της μεταγενέστερης νομολογίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου με την οποία τίθεται εν αμφιβόλω η ορθότητα προγενέστερων δικαστικών αποφάσεων (ως προς όλες τις εγχώριες ένδικες διαδικασίες)⁵⁰, τότε η αρχή της ισοδυναμίας υπαγορεύει να ισχύει το ίδιο και ως προς τις αποφάσεις του Δικαστηρίου που αφορούν την έννομη τάξη της Ένωσης⁵¹.

53. Μολονότι αντιλαμβάνομαι ότι η ανωτέρω διαπίστωση θα μπορούσε να οδηγήσει τη συζήτηση εκτός του αντικειμένου της αιτήσεως προδικαστικής παραπομπής⁵², φρονώ ότι η αρχή της ισοδυναμίας παραβιάζεται στην περίπτωση όπου μεταγενέστερη απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου μπορεί να συνεπάγεται την αναθεώρηση προγενέστερης πολιτικής αποφάσεως που έχει αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου και, ως εκ τούτου, να καθιστά δυνατή την επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων, ενώ δεν ισχύει το ίδιο για τις αποφάσεις του Δικαστηρίου. Σε αυτή την περίπτωση, τα δικαιώματα που απορρέουν από το εθνικό σύνταγμα απολαύουν ευρύτερης προστασίας σε σχέση με τα δικαιώματα που αντλούνται από το δίκαιο της Ένωσης και, ως εκ τούτου, στα τελευταία δεν παρέχεται ισοδύναμη προστασία με αυτήν που παρέχεται στην προαναφερθείσα κατηγορία δικαιωμάτων που αντλούνται από την εθνική έννομη τάξη. Ανάλογη ασυμμετρία διαπιστώνεται ότι επικρατεί, λόγω του άρθρου 322, παράγραφος 9, του ρουμανικού κώδικα πολιτικής δικονομίας, και στις συνέπειες που παράγουν οι αποφάσεις του ΕΔΔΑ σε σύγκριση με αυτές του Δικαστηρίου.

49 — Υπενθυμίζω ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισεως, ο θεμελιώδης χαρακτήρας της οποίας επιβεβαιώνεται στο άρθρο 20 του Χάρτη, επιβάλλει να μην αντιμετωπίζονται διαφορετικά παρόμοιες καταστάσεις και να μην αντιμετωπίζονται κατά τον ίδιο τρόπο διαφορετικές καταστάσεις, εκτός αν η αντιμετώπιση αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά. Βλ. απόφαση Χατζή (C-149/10, EU:C:2010:534, σκέψεις 63 και 64 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

50 — Υπενθυμίζω ότι το συμπέρασμα αυτό συνάγεται από το άρθρο 322, παράγραφος 10, του κώδικα πολιτικής δικονομίας, το οποίο, σύμφωνα με το άρθρο 21, παράγραφος 1, του νόμου 554/2004, εφαρμόζεται και στις διοικητικές διαδικασίες.

51 — Η Επιτροπή παραπέμπει συναφώς στην απόφαση Weber's Wine World κ.λπ. (C-147/01, EU:C:2003:533).

52 — Υπενθυμίζω ωστόσο ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο αιτήσεως προδικαστικής παραπομπής, το Δικαστήριο μπορεί να λάβει υπόψη του όλες τις κρίσιμες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, ακόμη και αν το αιτούν δικαστήριο δεν έχει αναφερθεί σε αυτές. Βλ., για παράδειγμα, απόφαση Efir (C-19/12, EU:C:2013:148, σκέψη 27).

VI – Πρόταση

54. Υπό το πρίσμα της ανωτέρω αναλύσεως, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που του υποβλήθηκε από το Tribunalul Sibiu ως ακολούθως:

Το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η αρχή της αποτελεσματικότητας που απορρέει από τη νομολογία του Δικαστηρίου δεν αποκλείουν εθνικές ρυθμίσεις οι οποίες επιτρέπουν, όταν συντρέχει περίπτωση παραβίασεως της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, την αναθεώρηση αποφάσεως που εκδόθηκε από εθνικό δικαστήριο στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας, αλλά δεν επιτρέπουν την αναθεώρηση, για τον ίδιο λόγο, αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου εκδοθείσας στο πλαίσιο αστικής δίκης. Τούτο ισχύει υπό την επιφύλαξη ότι είναι σαφές μέσω ποιας διαδικασίας πρέπει να θεραπευθεί η επίμαχη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης και ότι η δυνατότητα προβολής της σχετικής αξιώσεως ενώπιον αρμόδιου δικαστηρίου δεν αποκλείεται λόγω τυχόν προγενέστερης τελεσίδικης αποφάσεως εθνικού δικαστηρίου το οποίο θα έπρεπε αυτεπαγγέλτως να έχει κηρύξει εαυτό αναρμόδιο.

Η αρχή της ισοδυναμίας απαγορεύει εθνικές ρυθμίσεις οι οποίες προβλέπουν ότι τυχόν αντίθετη μεταγενέστερη απόφαση του εθνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου ή του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου συνιστά λόγο αναθεωρήσεως προγενέστερων αποφάσεων που έχουν εκδοθεί από τα πολιτικά δικαστήρια, πλην όμως δεν προβλέπουν το ίδιο όσον αφορά μεταγενέστερες αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.